gıda2000
kapak
Un ve unlu mamuller
Un sektörünün stratejik önemi, ekonomik kriz anlarında daha iyi anlaşılıyor. Un sektörü, çiftçisiyle, fırıncısıyla, yarattığı istihdamı ve tüketicisiyle birlikte milyonlarca kişinin hayatını doğrudan etkiliyor.
23
aralık 2012

Un sanayi sektör raporu

Dünya tarımsal GSYİH'nın küresel ısınma nedeniyle 2020 yılında % 15 civarında gerilemesi beklenirken, gelecek 30 yılda dünya nüfusunun % 60'nın şehirlerde yaşayacağı tahmin edilmektedir. Net tahıl ithalatçısı ülke sayısı, net ithalatçı ülke sayısının yaklaşık 4 katıdır.

Türkiye Un Sanayicileri Federasyonu (TUSAF)

Tarihte bilinen ilk değirmenlerin İç Anadolu'da olduğu bilinmektedir. Un tahılların öğütülmesi ile elde edilen değerli bir ürün olup modern insanın kullandığı ilk besindir. Vücudumuzun ihtiyaç duyduğu günlük enerjinin % 60'ı tahıl ürünlerinden sağlanmaktadır. Beslenme için en yaygın olarak tüketilen tahıl türü ise buğday, ekmek ve türevleridir. Türkiye iklim ve coğrafya bakımından buğday üretimine oldukça elverişli ülkelerden birisidir.

Ekmek halk için dayanışmayı, çalışma hayatını ve hayatta kalmayı içinde barındıran bir simgedir. Ekmek yapmak için önce un, un içinde buğday ürünün yetişmesi ve toplanması gerekmektedir. Buğday ve un üretimi aynı zamanda iktisadi bir faaliyet alanıdır. Buğday saklama koşullarına uygun en önemli tarım ürünlerinden birisidir ve bu yüzden her mevsim kullanılabilmesi mümkün olmaktadır. Bu yeterlilik sayesinde buğday emtia piyasalarında ve borsalarda işlem görmektedir. Bugün 60 trilyon dolar olan dünya gayri safi hâsılası içinde küresel gıda harcaması 10 trilyon dolar civarındadır. Dünya tarımsal GSYİH'nın küresel ısınma nedeniyle 2020 yılında % 15 civarında gerilemesi beklenirken, gelecek 30 yılda dünya nüfusunun % 60'nın şehirlerde yaşayacağı tahmin edilmektedir. Net tahıl ithalatçısı ülke sayısı, net ithalatçı ülke sayısının yaklaşık 4 katıdır.

Tarım sektörü, ülkemizin ekonomik ve sosyal gelişmesinde önemli görevler üstlenmiş ve bu görevini günümüze kadar etkin bir şekilde sürdürmüştür. Ulusal gelirimizin % 15'ini ve istihdamın % 45'ini oluşturan tarım sektörü; gıdaların üretimi ve beslenme ile doğrudan ilgisi, aktif nüfus ve işgücünün yüksek değerler göstermesi, milli gelire katkısı ve sanayi sektörüne sağladığı hammadde ve sermaye yanında, sağlıklı çevrenin oluşması ve korunması, ekolojik dengenin kurulması ve sürdürülebilirliği açısından, tüm ülke halkını ilgilendirmesiyle, ekonomik ve sosyal bir sektör olma özelliğini korumaktadır.

Cumhuriyetin ilk yıllarında milli ekonomide % 40 düzeylerinde olan tarım sektörünün Gayri Safi Milli Hasıla içindeki payı, sabit fiyatlarla 1970'li yıllarda % 36, 1980 yılında % 25, 1990 yılında % 16 ve 2000 yılında ise % 13,5 düzeyine düşmüştür. Bununla birlikte, bugün ülkemiz ekonomisinde tarım sektörünün payı, diğer gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında yüksek düzeydedir.

Gıda sanayi hammaddesini yüksek oranda tarım sektöründen karşılamaktadır. Ülkemizde tarımsal üretimin % 25-30'unu hayvansal üretim, % 70-75'ini bitkisel üretim oluşturmaktadır. Türkiye'de ekili ve dikili alanların önemli bir bölümü tahıl ve baklagil

Tablo 1. Dünyada buğday bilgileri Ekim 2012 itibariyle (Milyon Ton)

			11/12	12/13	
	09/10	10/11		öngörü	
			tahmin	28.09	29.10
Üretim	679	653	694	657	655
Ticaret	128	126	145	132	132
Tüketim	652	659	692	679	679
Stok	200	194	196	175	172

Kaynak: Uluslararası Hububat Konseyi

alanlarıdır. Türkiye'de tahıl üretimi, tarım sektörünün olduğu kadar genel Türkiye ekonomisinin de temelini oluşturmaktadır. Tarım sektörünün GSMH içindeki paylarına baktığımızda 2011 yılında % 7,5 olması öngörülmüş fakat bu değer yılsonunda % 8,1'e ulaşmıştır. 2012 yılı için ise tarım sektörünün GSMH içerisindeki payının % 8,2'ye yükselmesi hedeflenmektedir (Kaynak: TOBB).

Türkiye'de, tarım ve gıda sanayi içinde % 40'ya yakın bir payla tahıl ve nişasta ürünleri ilk başta gelmektedir. Bunu %15'er pay ile süt ve et ürünleri takip etmekte, şeker, meyve ve sebze ile bitkisel yağlar % 11, % 9 ve % 6 ile takip etmektedir.

Dünya buğday üretimi ve piyasaları

Uluslararası Hububat Konseyi'nin Ekim 2012 sonu raporuna göre 2011-2012 sezonunda 694 milyon ton düzeyinde gerçekleştiği tahmin edilen dünya buğday üretiminin, Ekim 2012-Haziran 2013 döneminde 39 milyon ton düşerek 655 milyon ton olarak gerçekleşeceği öngörülmüş bulunmaktadır.

Uluslararası Hububat Konseyi, 2011-2012 sezonunda 692 milyon ton düzeyinde gerçekleştiğini tahmin ettiği dünya buğday tüketiminin 2012-2013 döneminde 13 milyon ton düşerek 679 milyon ton olarak gerçekleşeceğini tahmin etmektedir.

Uluslararası Hububat Konseyi'nin istatistiklerine göre 2011-2012 sezonunda 145 milyon ton düzeyinde gerçekleşeceği tahmin edilen buğday ticaretinin 2012-2013 döneminde 13 milyon ton düşerek 132 milyon ton olarak gerçekleşeceği beklenmektedir.

Uluslararası Hububat Konseyi 2011-2012 sezonunda 196 milyon ton düzeyinde gerçekleştiğini tahmin ettiği dünya dönem sonu buğday stoklarının 2011-2012 döneminde 172 milyon ton olacağını tahmin etmektedir.

Gelecek yıl öngörüsü ile son 5 yıldaki gerçekleşmelere baktığımızda; ticaret ve tüketimdeki artışların ya da azalmaların üretim ve stoklardaki artışlarla dengelendiğini görmekteyiz. Üretim değerlerine baktığımızda, buğday üretiminde en güçlü 5 ülke, AB (27), Çin, Hindistan, ABD ve Rusya'nın bu performansta eşit rol oynadığını görmekteyiz. Aynı resim,

Tablo 2. Dünya buğday üretimi ve önemli üretici ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
AB (27)	90,1	136,1	122,7	125,1	118	150,7	138,3	136,8	138
Çin	86,5	92	97,5	108,5	109,3	112,5	115,1	115,2	117,9
Hindistan	65,1	72,1	68,6	69,4	75,8	78,6	80,7	80,78	86,79
ABD	63,8	58,7	57,2	49,2	55,8	68	60,4	60,1	54,4
Rusya	34,1	45,4	47,7	44,9	49,4	63,8	61,7	41,5	56,2
Kanada	23,6	25,9	26,8	25,3	20,1	28,6	26,8	23,2	25,3
Pakistan	19,2	19,5	21,7	21,7	23,3	21	24	23,9	24
Türkiye	18,5	18,5	18	17,5	15,5	17	18,5	17,5	18,8
Arjantin	14,6	16	12,6	14,5	16,3	8,4	8,8	14,7	14
Kazakistan	11,5	9,9	11	12,5	16,5	13	16,5	10	22,7
Avustralya	26,1	21,9	25,2	10,8	13,6	21,4	21,8	27,9	29,5
Diğer	104	111,6	111,8	98,1	93,9	102,2	105,8	101,1	107,8
Dünya	557	627,6	620,7	597,5	607,4	685	678,5	652,6	695,5

Kaynak: Uluslararası Hububat Konseyi

Tablo 3. Dünya buğday ihracatı - 5 büyük ülke

Ülkeler		2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
ABD	Miktar (Milyon Ton)	25,0	34,3	26,8	23,9	34,7	28,5
	Pay (%)	22,6	31,1	19,6	18,7	28,1	19,6
AB (27)	Miktar (Milyon Ton)	12,8	11,2	24,5	20,8	21,0	17,4
	Pay (%)	11,6	10,1	18,0	16,3	17,0	12,0
Kanada	Miktar (Milyon Ton)	19,4	16,4	18,3	18,4	18,0	17,7
	Pay (%)	17,5	14,9	13,4	14,4	14,6	12,2
Avustralya	Miktar (Milyon Ton)	1.4	7.5	13.5	13.8	16.0	25.2
	Pay (%)	10.3	6.8	9.9	10.8	13.0	17.3
Arjantin	Miktar (Milyon Ton)	11.9	10.0	8.5	5.1	8.0	12.6
	Pay (%)	10.8	9.1	6.2	4.0	6.5	8.7
5 Ülke Payı (%)		72.7	72.0	67.3	64.1	79.2	69.8

Kaynak: Uluslararası Hububat Konseyi

bu ülkelerin stok miktarları açısından da karşımıza çıkmaktadır.

Uluslararası Hububat Konseyi, beş başlıca ihracatçı ülkenin (AB (27)), ABD, Arjantin, Avustralya ve Kanada) 2011-2012 sezonunda 69,2 milyon ton olarak gerçekleşeceğini tahmin ettiği dönem sonu buğday stoklarının 2012-2013 dönemi sonunda 19,2 milyon ton düşük olarak 50,0 milyon ton olarak gerçekleşmesini beklemektedir. Bu ülkelerin stok pozisyonları, 2008/09, 2009/10, 2010/11 dönemlerinde sırasıyla 48, 79 ve 73 milyon ton olarak gerçekleşmiş bulunmaktadır. 2011/12 sezonu için bu ülkelerin tahmin edilen stokları 69 milyon ton olurken, 2012/13 dönemi için 50 milyon ton olacağı öngörülmüştür (Kaynak:Uluslararası Hububat Konseyi).

Beş başlıca ihracatçı ülkenin dünya buğday ihracatı içindeki paylarına baktığımızda, 2007/08 sezonunda 34,3 milyon ton (% 31,1) ile zirve yapan ABD'nin ihracat payı, son iki sezonda yaşanan düşüş sonrası, oldukça ciddi bir artış ile 34,7 milyon ton (% 28,1) ile tekrar zirveye oturmuştu. 2011/12 sezonunda ise 28,5 milyon tona düşen ABD buğday ihracatı % 19,6'lık payı ile zirvedeki yerini korumaktadır. AB (27)'nin son dört yılda ABD'nin göstermiş olduğu azalışı kapatma yönünde çabalarını sadece 2008/09 sezonunda koruyabildiğini (24,5 milyon ton), 2009/10 sezonunda ise 3,7 milyon ton azalışla 20,8 milyon ton olarak gerçekleştirdiğini görmekteyiz. 2010/11 sezonunda ise AB (27) ülkelerinin ihracatı 21 milyon ton olmuştur. 2011/12 sezonunda ise AB (27) ülkelerinin toplam buğday ihracatları 17,4 milyon ton (% 12,0) olarak gerçekleşmiştir. Arjantin'in geçtiğimiz 2008/09 ve 2009/10 dönemlerinde yaşadığı ciddi pazar kaybı, 2010/2011 sezonu itibariyle son bulmuş görünüyor. 2011/12 sezonunda ise 12,6 milyon ton (% 8,7) buğday ihracatı ile Arjantin kaybettiği yerine yaklaşmaya daha da yakın görünüyor. Avustralya 2008/09 sezonunda yakaladığı 13,5 milyon tonluk ihracatını, 2009/10 sezonunda istikrarlı bir şekilde devam ettirmiş ve 2010/11 sezonunda ise 2,5 milyon tonluk artış ile 16 milyon tona ulaşmıştır. 2011/12 sezonunda ise 25,2 milyon tona ulaşarak son beş yıldaki en yüksek ihracat rakamlarına ulaşmıştır. Dünya buğday ihracatındaki payını da % 13'ten % 17,3'e çıkarmıştır. Bu beş ülkenin dünya ihracatından aldıkları toplam pay 2009/10 sezonunda % 64,1'e kadar inmiş fakat 2010/11 sezonunda % 79,2 ile son 10 yılın rekorunu kırmayı başarmıştır. 2011/12 sezonunda ise bu beş ülkenin dünya buğday ihracatındaki payı % 69,8'e gerilemiştir.

Geçtiğimiz yıl bu analize, Karadeniz ülkelerinin alınması ile yukarıda ihracat pazarları azalan ülkelere ikame olarak Rusya, Ukrayna ve Kazakistan'ın pazar paylarının oldukça ciddi bir şekilde azaldığı gözlenmişti. Rusya, 2009/10 sezonunda 18,8 milyon ton ihracat yaparken, bu tutar 2010/11 sezonunda 4 milyon tona gerilemişti. 2011/12 sezonunda ise ihracatını 17,6 milyon artırmış ve 21,6 milyon tona ulaşmıştır. Dünya ihracatındaki payı ise % 3,2'den % 14,9'a çıkmıştır. Ukrayna'da ise özellikle 2008/09 ve 2009/10 sezonlarında elde edilen dikkat çekici rekor ihracat performansı, 2010/11 sezonunda ciddi bir düşüş ile 4,5 milyon ton olmuştur. 2011/12 sezonunda da çok fazla değişiklik kaydetmeyen Ukrayna buğday ihracatının dünya içindeki payı % 3,7 ile geçen sezon ile aynıdır ve miktarı ise 0,9 milyon ton artış ile 5,4 milyon ton olmuştur. Geçtiğimiz sezon Kazakistan'da tıpkı Ukrayna ve Rusya gibi ihracat miktarında düşüş yaşamış ve 8 milyon ton olan buğday ihracat miktarı bu yıl 2,5 milyon ton azalarak 5,5 milyon tona gerilemişti. 2011/12 sezonunda ise 10,7 milyon tonluk ihracat ile Kazakistan'ın buğday ihracatının dünya buğday ihracatındaki payı % 4,5'ten % 7,4'e yükselmiştir.

Tablo 4. Dünya buğday ithalatı - 5 büyük ülke (Milyon Ton)

Ülkeler	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
1.Mısır	7,1	7,6	9,8	10,2	10
2.Brezilya	7,9	7,1	6,3	6,7	6,4
3.Endonezya	5,8	5,2	5,5	5,4	5,6
4.Cezayir	4,9	5,8	6,3	5,1	5,4
5.Japonya	5,6	5,7	4,9	5,5	5,2
12.Türkiye	1,8	2,2	3,6	3,3	3,1

Kaynak: Uluslararası Hububat Konseyi

İthalat açısından ilk beş ülkeye baktığımızda son beş yılda dengeli bir seyir gözlemliyoruz. Türkiye'nin özellikle 2005/06 sezonunda buğday ithalatı 0,1 milyon tondu. 2006/07 (2,2 milyon ton) döneminden itibaren mamul madde ihracatında kullanılmak üzere buğday ihracatında, 2010/11 sezonunda 3 milyon ton ile 12. sıradaki ülke olarak rol oynadığı görülmektedir. Son yıllarda, Rusya'dan yapılan ithalat dikkat çekmektedir.

Tablo 5.Türkiye'nin buğday ithalatı

Yıl	Miktar (Ton)
2000	963.668
2001	346.827
2002	1.116.575
2003	1.846.284
2004	1.065.389
2005	135.596
2006	239.874
2007	2.147.107
2008	3.708.003
2009	3.379.928
2010	2.554.189
2011	4.729.257

Kaynak: TÜİK

Gerek üretim, gerekse tüketim açısından ülkelerin sınıflandırılması yapıldığında, nüfus açısından da bu ülkelerin dünya sıralamasında ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir. Önemli üretici ülkelerde verim ve ekim alanı karşılaştırılmasında ise AB (27) ve Çin'in dünya ortalamalarının üzerinde olduğunu görmekteyiz. Ülkemiz buğday tüketiminin ise diğer ülkelere göre oldukça tutarlı bir grafik çizdiğini söyleyebiliriz.

Un sanayisi ve gelişimi

Ülkemizin yıllık üretim ve stok miktarları tüketimimize yetecek miktarda olmakla birlikte, mevsimsel dalgalanmalar ve kaliteli buğday arzında yaşanan sıkıntılardan dolayı özel sektörün ilave taleplerinin karşılanması amacıyla unun en önemli hammaddesi olan buğdayın ithalatı yapılmaktadır. Un ihracatında son yıllarda yaşanan olumlu gelişmeler de kaliteli buğday ithalatı ihtiyacını açıklar nitelikte görülmektedir.

Dünyada başlıca buğday üreticisi ülkeler aynı zamanda en fazla un üretimi yapan ülkeleri oluşturmaktadır. Ancak, üretimde söz sahibi olmayan, yoğun ithalat yapan bir ülke olarak Japonya, dünyanın önemli un üreticisi ve ticaretini yapan ülkeler arasında yer almaktadır. Un sektörünün stratejik önemi, ekonomik kriz anlarında

Tablo 6. Dünya buğday tüketimi ve önemli tüketici ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
Çin	108	107,4	104,2	100,5	99,2	102,4	105,6	106,5	112	121,5
AB (27)	95,7	91,9	116,7	119,6	123,6	117,1	123,5	126,4	122,9	126,8
Hindistan	71,2	71	72,4	72	74,1	75,5	72,6	76,5	81,4	81,2
Rusya	38,6	34,5	38	37,6	35,6	36,4	39,5	41,6	46,8	37,6
ABD	30,5	32,5	31,9	31,3	30,9	28,6	34,3	30,9	32	32,3
Türkiye	17,8	17,8	17,7	15,2	16,4	16,9	17,8	17,7	17,5	
Ukrayna	13,3	9,5	10,9	12,8	10,6	11,9	13,5	11,8	11,3	13,9
Kanada	8,2	7,5	9,2	9,3	8,8	6,7	7,8	7,6	8	8,9
Avustralya	6,3	5,3	5,9	6,7	7,3	6,2	7,3	5,1	6,4	5,5
Diğer	211,6	218,5	207,1	219,2	202,4	211	219,1	223,9	223,7	264,4 (Tr hariç)
Dünya	601,1	595,9	613,9	624,1	609	612,6	640,9	648	661,9	692,1

Kaynak: Uluslararası Hububat Konseyi

Tablo 7. Türkiye buğday ithalatı ve un ihracatı (kg)

Çeşitler	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Durum buğdayı	3.764.600	127.494.707	151.273.929	111.229.372	77.859.858	24.156.119
Adi buğday	234.215.051	2.000.982.852	3.550.437.332	3.266.949.939	2.469.071.040	4.729.256.930
Buğday toplam	237.979.651	2.128.477.559	3.701.711.261	3.378.179.311	2.546.930.898	4.753.413.049
Durum buğday unu	25.258	75.627	124.578	121.454	193.680	435.909
Adi ve kızıl buğ unu	1.250.088.442	1.216.760.594	1.213.077.199	1.805.652.306	1.836.100.410	1.984.077.747
Mahlat unu	1.762	56.785	76.079	92.037	549	1.100
Un toplam	1.250.115.462	1.216.893.006	1.213.277.856	1.805.865.797	1.836.294.639	1.984.514.756

Kaynak: TÜİK

daha iyi anlaşılmaktadır. 2007-2008 küresel ekonomik krizi gıda sektörünün önemini bir kez daha ortaya koymuştur. Un sektörü, çiftçisiyle, fırıncısıyla, yarattığı istihdamı ve tüketicisiyle birlikte milyonlarca kişinin hayatını doğrudan etkilemektedir.

Türkiye'de 700 un fabrikası aktif olarak çalışmaktadır. Bu fabrikaların bölgelerimiz itibariyle dağılımı aşağıdaki gibidir. Türkiye fiili üretimi yaklaşık 12 milyon tondur. Kapasite kullanımında dünya ortalaması % 65 iken bu oran Türkiye için % 45'tir.

Bu verilere göre, fabrikaların % 28'si İç Anadolu Bölgesi'nde, % 20'si Karadeniz Bölgesi'nde, % 19'u Marmara Bölgesi'nde, % 13'ü Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde, % 7.5'u Ege Bölgesi'nde, % 6.4'ü Akdeniz Bölgesi'nde ve % 4'ü ise Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer almaktadır.

İşletmelerin kuruluş yeri ve yatırım planları analiz edildiğinde, hammaddeye, pazara ve altyapıya yakınlığın önemli olduğu, ayrıca Türkiye'de buğday ekim ve üretim alanlarının bu seçimde önemli rol oynadığı anlaşılmaktadır.

İşletmeler buğday alımını, her ay yaptıkları gibi sadece buğday hasadının yapıldığı dönemde de yapmaktadırlar. Alınan buğdaylar yoğun olarak piyasadan tedarik edilirken konjonktüre bağlı olarak da TMO'dan da alım gerçekleştirilmektedir. Satın alınan buğday için pazara yakınlık birinci kriter olarak gözükürken diğer bölgelerden alım veya ithalat'ta seçenek olarak kullanılmaktadır. Bölgelerimize göre buğday üretimi ise aşağıdaki gibidir.

Buğday üretiminin bölgelerimize dağılışına baktığımızda, 2009 yılı ile 2010 yılı arasında en belirgin değişikliğin İç Anadolu, Marmara ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizde yaşandığı söylenebilir. İç Anadolu Bölgesinin buğday üretimindeki payı % 26'dan % 34'e yükselmiştir. Buna karşılık Marmara ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin payları ise sırasıyla, % 21'den % 17'ye ve % 15'ten % 21'e düşmüştür.

Kalite ve fiyat kriteri esaslı, işletmeler buğday ithalatı yapmakta, yalnızca ekmeklik, özel amaçlı ya da hem ekmeklik hem de özel amaçlı üretim yapılmaktadır. Üretim genelde ekmeklik olmakta ancak diğer un mamullerin tüketimindeki gelişmeler nedeniyle bu ürünlerin üretimine yönelik un üretimi de giderek önem arz etmektedir. Başarılı tarım politikaları ile çiftçilerimizi kaliteli buğday üretmeye teşvik etmemiz gerekmektedir. Sertifikalı tohumculuğun geliştirilmesi ve Türk çiftçisinde bu şuurun oluşturulması, hammaddede yaşadığımız kalite sıkıntısını ortadan kaldırmada ve dolayısıyla buğday ithalatını azaltmada en önemli unsurdur.

Tohumculuğun yanı sıra, iklimsel koşullar, fiyat dalgalanmaları, tarım işletmelerinin küçüklüğü, çok parçalı tarım arazileri, teknoloji kullanımının yetersizliği, sulanabilir alanların azlığı ve üretici örgütlenmesindeki eksiklikler hububat sektörünün önemli yapısal sorunları arasında sayılabilir.

Sektörde dış ticaret

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) verilerine göre (2004-2007), dünya un ticareti ilk yirmi sıralaması içinde Avrupa Birliği(AB) ilk sırada yer almaktadır.

Fransa, Belçika, Almanya, İtalya, İspanya, İngiltere ve Hollanda ele alınan yıllar için önemli ihracatçı ülkeler arasında yer almıştır. AB'nin, ilk yirmi sıralaması içerisinde yer alan ülkeleri 2004 ve 2006 yıllarda 3.264 milyon ton, 2005 yılında 3.067 milyon ton ihracat yaparken, 2007 yılında Kazakistan ve Arjantin'in performansındaki yükseliş nedeniyle pazar payını bir ölçüde yitirmiş ve 2.698 milyon ton'da kalmıştır. AB ülkeleri dışında, Orta Asya ve Uzakdoğu Asya'dan, Rusya, Japonya, Avustralya, Pakistan, Hindistan, Çin, Malezya ve Endonezya ilk yirmi sıralamasına girmişlerdir. Kuzey Amerika'dan ABD ve Kanada, Afrika ve Kuzey Afrika'dan ise BAE, Umman, Tunus, Fas ve Tanzanya dikkat çeken ülkeler arasında bulunmaktadır.

Ülkemiz ise ele alınan yıllar içinde 2005 yılında birinci, 2006-2007 yıllarda ikinci ve 2004 yılında da üçüncü sırada yer almıştır. Ele alınan dönem içinde sıralamalar değer üzerinden hesaplanarak, yapılmıştır. Sıralamanın, miktar olarak tekrar yapılması durumunda, 2007 yılı hariç Türkiye'nin sürekli birinci sırada yer aldığı görülecektir. Ancak, 2008-2009 yıllarındaki ihracat performansı dikkate alındığında, 2008 yılında 1.213 milyon ton ihracatı ve 617.975 bin $'lık satış, 2009 yılında 1.806 milyon ton ihracatı ve 581.470 bin $'lık satış potansiyeli ile Türkiye'nin ilk sıralarda yer alacağı yönündeki geçtiğimiz yılın öngörüsü gerçekleşmiştir. Bu bağlamda 2010 yılında 598.106 bin $'a karşılık 1.843 milyon ton un ihracatı yaparak ülkemiz liderlik koltuğundaki yerini korumuştur. 2011 yılında ise ülkemiz 1.985 milyon ton ihracat yaparak hem miktar ve gelir olarak geçtiğimiz yılın üzerine çıkmış hem de liderliğini sürdürmiştir.

2005 yılından itibaren, Türkiye ve Kazakistan'ın AB ülkeleri arasında yer alan yedi ülkenin ihracat potansiyeline ulaştığını ve 2006-2007 yıllarında geçtiğini ve Uzakdoğu Asya'da ise Çin ve Pakistan'ın ele alınan dönem zarfında istikrarını sürdüren bir pazar olarak dikkat çektiğini görmekteyiz. 2007, 2008 ve 2009 yıllarında Türkiye ve Kazakistan'ın ihraç ettikleri buğday unu miktarı 27 tane Avrupa Birliği üyesi ülkenin toplamından daha fazla etmektedir. Bu durumun en temel sebebi Türkiye'nin ihracatında son yıllarda meydana gelen ciddi artıştır. Türkiye ise iklimsel olumsuzluklar karşısında çok başarılı bir performans sergileyerek Dünya buğday ihracatında liderlik koltuğuna oturmuştur. 2010 verilerine göre Türkiye ve Kazakistan'ın ihracat rakamlarında AB'ye göre düşüş gözlenmekte olsa da bunun asıl nedeni Kazakistan'ın kesin verilerinin paylaşılmamış olmasıdır. 2011 yılında ise Kazakistan ve Türkiye'nin toplam buğday unu ihracatı AB (27) ülkelerinden 990.233 ton daha yüksektir. Kazakistan'ın 2011 yılına ait verileri ticaret müşavirliğinden alınmış olup kesindir.

2000- 2012 (Eylül) yılları arasında Türkiye'nin ihraç pazarlarına baktığımızda ise Ortadoğu, Uzakdoğu Asya ve Afrika ülkelerinin ilk 50 sıralamasında yer aldığını görmekteyiz. 2004 yılında itibaren en önemli ihracat pazarımız Irak'tır. Dünyadan ihracat şampiyonu olduğumuz 2005 yılında toplam ihracatımızın % 58'ni Irak'a yapmış bulunmaktayız. Diğer ülke grupları arasında son beş yılı dikkate aldığımızda, Endonezya, Filipinler, Sudan, Libya, İsrail, Malezya, Güney Kore, Tayland, BAE, Madagaskar, Gürcistan, Azerbaycan, Cezayir, Filistin, Eritre, Arnavutluk, Maldivler, Cibuti ve Küba önemli yer almaktadır.

Ülkelere göre, 2001-2012 yılı arasındaki yıllık buğday unu ihracatımızı gösteren tablo bu raporun ekinde yer almaktadır.

Türkiye dünya buğday üretiminin yaklaşık % 2'sini gerçekleştiriyor ve dünya un ihracatında 1. sırada bulunuyor. Türkiye un ihracatı her yıl artış gösteren bir grafiğe sahip. 2004 yılında ülkemizin un ihracatı geliri yaklaşık 190 milyon dolar iken bu miktar artarak 2011 yılına geldiğimizde yaklaşık 892 milyon doları bulmuş durumda. Bu yıl ise en son mayıs ayı verileri göz önüne alınarak un ihracatı gelirimizin şimdiden 334 milyon dolara ulaştığı söylenebilir.

Geçtiğimiz yılın mayıs ayı istatistiklerine göre Türkiye toplam 70 ülkeye ihracat yapıyordu. 2012 yılı mayıs ayı itibariyle ise 89 ülkeye ihracat yapar durumda. Bu durum ülkemizin bir yandan un ihracatında dünya birinciliğini korurken diğer yandan da pazarını genişletmek için çalışmalarını sürdürdüğünün göstergesidir.

Türkiye başta Irak olmak üzere pek çok Asya ülkesine ve buna ek olarak da çeşitli Afrika, Amerika ve Avrupa ülkelerine ihracat yapıyor. Federasyonumuz ve Türk sanayicileri bu sayıyı artırabilmek ülkemizin adını daha pek çok ülkede duyurabilmek maksadıyla pek çok uluslararası organizasyonda boy gösteriyor. Türkiye'nin en çok ihracat yaptığı ülkeler sıralamasında 2011 yılında da 2012 yılının şu ana kadarki kısmında da birincilik Irak'a ait. İkinci sırada ise Endonezya var ve Libya da üçüncü olarak Irak'ı takip ediyor. İhracat yaptığımız Avrupa ülkelerinin arasında İngiltere, Hollanda, Avusturya ve daha pek çoğu mevcut. İhracat yaptığımız Asya, Afrika ve Amerika ülkelerinden bazıları ise şöyle: Lübnan, Hindistan, Kenya, Afganistan, Ürdün, ABD, Togo, Filipinler, Haiti, Kamerun...

Türkiye un ihracatı geçtiğimiz yıl 1 milyon 9 yüz 2 milyon ton aralığında idi. Geçen yılın ilk 5 ayı ile bu yılın ilk 5 ayını karşılaştıracak olursak, geçen yıl 678 bin ton iken bu yıl 850 bin ton olduğunu görürüz. Miktardaki bu ciddi artış, geçen yıla oranla ihracat miktarımızın yıl sonunda oldukça yüksek olacağına yönelik olumlu bir işarettir.

2004-2012 yılları arasında Türkiye'nin ihraç pazarları; Ortadoğu, Uzakdoğu Asya ve Afrika ülkelerinden oluşmaktadır. 2004 yılında itibaren en önemli ihracat pazarımız Irak'tır. Dünyada ihracat şampiyonu olduğumuz 2005 yılında toplam ihracatımızın % 58'ni Irak'a yapmış bulunmaktayız. 2012 yılını dikkate aldığımızda Irak yine ilk sırada ve diğer ülke grupları; Endonezya, Filipinler, Sudan, Küba, Güney Kore, Tayland, BAE, Madagaskar, Gambiya ihracatımızda önemli bir yer almaktadır.

2009-2010 yılı Türkiye buğday unu ihracatı verilerinde oldukça dikkat çeken bir nokta mevcut. 2009 yılında Küba, Gine, Zimbabve ve Rusya'ya ihracatımız yokken; 2010 yılında; Küba'ya 13,2 milyon kg, Gine'ye 1,5

milyon kg, Zimbabve'ye 0,8 milyon kg ve Rusya Federasyonu'na ise 0,7 milyon kg un ihracatı yapılmış olmasıdır. 2011 yılında ise Küba hariç diğer ülkelerde elde ettiğimiz pazarları korumuş bulunmaktayız. Bu yıl Ocak-Mayıs döneminde ise Gine ve Zimbabve'ye sırası ile 9 milyon kg ve 3,4 milyon kg ihracatımız olmuştur.

Kazakistan ve Türkiye'yi karşılaştırdığımızda; 2010 yılında miktar olarak Kazakistan'ın, 2.1 milyon ton, Türkiye'nin 1.860 milyon ton un ihracı olduğunu görüyoruz. Bu miktarlar karşılığında, Kazakistan tahmini olarak 520 milyon dolar gelir elde etmişken, Türkiye 610 milyon dolara ulaşmıştır. Bununla birlikte Kazakistan'ın ihraç pazarı incelendiğinde; Özbekistan, Tacikistan, Afganistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Moğolistan, Azerbaycan gibi fakir, nüfus yoğunluğu fazla ve komşu yedi ülkeden oluşması dikkat çekmektedir. Türkiye ise Afrika'dan Avrupa'ya, Rusya'dan Hindistan'a kadar 100'ün üzerinde ülkeden oluşan geniş bir pazar payına sahiptir.

Türkiye 2012 yılının ilk 9 ayında, şimdiye kadar 98 ülkeye un ihraç ederek, karşılığında 627,3 milyon ABD doları gelir elde etmiştir. Bu, 1.548.806 ton una tekabül etmektedir. Türkiye; dünya ve yurtiçi piyasalardaki olumsuz koşullara rağmen, geçen yıl gösterdiği çabayı ve elde ettiği başarıyı bu yıl yüksek rekolte beklentisi ile daha da artırarak kürsüdeki yerini daha da yukarılara taşımayı hedeflemektedir. Bu yılın istatistikleri de bu hedefin ne kadar yerinde olduğunu doğrular niteliktedir.

Ocak-Eylül 2011 ve Ocak-Eylül 2012 tarihleri güncel ihracat verilerinin aylık karşılaştırılmasında da gerek bölgesel pazarlar gerekse ülke sıralamasında çok büyük farklılıklar görülmemektedir. İçinde bulunduğumuz yıl, ilk dört sırayı Irak, Endonezya, Filipinler ve Libya almış bulunmaktadır. 2011 yılının Ocak-Eylül dönemine baktığımızda ise 1.491.646 ton un ihracatına karşılık olarak 627,3 milyon dolar gelir elde etmişiz. İçinde bulunduğumuz yıl ile geçtiğimiz yılın bu dönemlerini kıyaslayacak olursak bu yıl miktarda artış yaşanmış fakat elde edilen gelir düşmüştür. 2010 ve 2011 yıllarının karşılaştırmasında görülen yaklaşık aynı miktarlardaki ihracata karşılık gelir neredeyse iki katına çıkmıştı. Bu durum da ürün kalitemizin arttığının göstergesidir. Bu yıl hava koşullarında yaşanan olumsuzluklar nedeniyle buğday sıkıntısı yaşanmakta olduğundan dolayı kalitede bir miktar düşüş yaşanmıştır. Yılın geri kalanına yönelik iyimser beklentilerimiz bulunmaktadır.

Buğday, un, üretici fiyatları ve rekabet

Un sektöründeki fiyat hareketleri, önemli ölçüde buğday fiyatlarına bağlı olarak gelişmektedir. Aylık değişim grafiğinden görüleceği üzere, özellikle buğday hasat dönemlerinden sonra piyasa fiyatlarının yükselmesi, un üretimi maliyeti içinde hammaddenin payının yüksek olması, sektördeki fiyat hareketlerinin büyük bir ölçüde buğday fiyatlarına paralel bir seyir göstermesine neden olmaktadır. Bu süreçte, global ölçekte üretici fiyatları da, piyasadaki rekabet nedeniyle önemli bir rol oynamaktadır. Buğdayda taban fiyat uygulaması da sektördeki un fiyatlarının oluşmasında önemli faktörlerden biri olmaktadır. ❐